

0. Inleiding

Samenwerkingsverband Berséba (PO0001) heeft met belangstelling kennisgenomen van de Kamerbrief 'verbeteraanpak passend onderwijs en de route naar inclusiever onderwijs' en van de Beleidsnota 'Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs'. Maandag 16 november vindt het Kamerdebat plaats over.

Berséba heeft in dit proces een interne evaluatie gedaan binnen de bij haar aangesloten scholen. Binnenkort wordt deze peiling gepubliceerd. Daarnaast hebben we ons rekenschap gegeven van het Evaluatierapport Passend Onderwijs en ook van andere rapporten / notities die betrekking hebben op dit thema. Te noemen zijn het advies van de Onderwijsraad 'Steeds inclusiever' en het rapport van de Kinderombudsman 'Van passend naar inclusief'.

Welke statements geeft Berséba af voor het Kamerdebat?

1. Het verlangen naar inclusiever onderwijs wordt breder omarmd en is terecht de ambitie.
2. De term 'ontwikkelrecht' sluit beter aan bij inclusiever onderwijs dan de term 'leerrecht'.
3. Consequent uitgaan van de ondersteuningsbehoeften vanuit de principes van Handelingsgericht Werken is een cruciaal uitgangspunt voor inclusief onderwijs.
4. Onderwijs en Jeugdhulp moeten toewerken naar een zo groot mogelijke integratie om te werken aan een inclusieve samenleving.
5. Scherpere definiëring van zorgplicht en basisondersteuning ondersteunen ontwikkelingen naar inclusiever onderwijs.
6. Samenwerking tussen leraren, leerlingen en ouders verdient een impuls om samen te werken aan een inclusieve samenleving.
7. De beoordeling van scholen middels het toezicht op scholen moet de ontwikkeling naar inclusiever onderwijs ondersteunen en versterken.
8. Een passende opleiding voor 'leraren inclusief onderwijs' is de basis voor passende verwachtingen van de inzet van leraren
9. Een slanke en doelgerichte organisatie van processen moet het eigenaarschap voor de ontwikkeling van inclusieve scholen stimuleren en versterken.
10. Middelen voor ondersteuning moeten toereikend zijn en met het oog op het realiseren van inclusief onderwijs stap voor stap beleidsrijk worden ingezet.

In het vervolg van onze reactie gaan we dieper in op deze statements en reiken we in tekstblokken aandachtspunten en verbeter suggesties aan voor het Kamerdebat.

1. Inclusiever onderwijs

Zowel de Kamerbrief als de Beleidsnota gaan in op de stip op de horizon 'inclusief onderwijs'. We steunen deze stip op de horizon. In het [huidige Ondersteuningsplan van Berséba](#) heeft dit al een plaats gekregen: Verlangen naar meer inclusief onderwijs. We constateren met waardering, dat inclusiever onderwijs breder omarmd wordt. Het is onze ervaring dat dit een uitdagend onderwerp is, dat tegelijk volop ons hart heeft en onze ambitie richt. Als dit de stip op de horizon blijft, dan is het wel van belang dat het toekomstig beleid en de verschillende actiepunten vanuit de Kamerbrief en de Beleidsnota erop gericht zijn om inclusiever onderwijs vanuit de huidige situatie stap voor stap dichterbij te brengen. Vanuit dit perspectief ondersteunen we de kijk op het speciaal onderwijs, als specialistisch netwerk zoals dit in de beleidsnota wordt geformuleerd.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

Spiegel toekomstige beleidsontwikkeling voortdurend aan de vraag: Brengt dit inclusiever onderwijs dichterbij?

2. Ontwikkelrecht als basisbegrip

De minister stelt voor om het leerrecht wettelijk te verankeren. We begrijpen de aandacht hiervoor vanuit de ambitie 'elk kind heeft recht op onderwijs'. Met de term 'leerrecht' zijn we echter niet gelukkig. Als je aan iemand op straat zou vragen, wat voor beeld iemand heeft bij leerrecht voor kinderen, dan zal in verreweg de meeste gevallen gezegd worden: dat een kind leert lezen, rekenen etc. 'Leerrecht' wordt direct gekoppeld aan cognitieve prestaties en aan onderwijs in een schoolgebouw. Het dient te gaan om een brede ontwikkeling van leerlingen vanuit een sterke emotionele en sociale ontwikkeling van een jeugdige.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

Ga de term '**ontwikkelrecht**' gebruiken. Deze formulering laat meer zien, waar het om gaat. Cognitieve ontwikkeling is hiervan een niet onbelangrijk onderdeel, in de context van een stabiele emotionele en sociale ontwikkeling. In het document 'inclusieversneller' wordt dit ook genoemd. Het is te vinden op de website www.aanpakmetanderoogen.nl. Door deze term te gaan gebruiken sluit de overheid aan bij de organisaties die input hebben geleverd voor deze beleidsnota (zie voetnoot 1) Ook wordt op pagina 59 van deze nota verwezen naar de inspiratieregio's van 'Met andere ogen'. In de beleidsbrief wordt op pagina 5 onder 8 en op pagina 7 onder 16 en op pagina 10 onder 'D' ook hiernaar verwezen. De kamerbrief sluit af met de opmerking, dat de route naar inclusiever onderwijs mede in relatie tot het programma 'Met andere ogen' wordt vormgegeven. Sluit daarom bij deze terminologie aan.

3. Ondersteuningsbehoeften leidend

Ten aanzien van het uitgangspunt 'de ondersteuningsbehoefte is leidend' willen we het volgende opmerken. We ondersteunen dit uitgangspunt van harte. Het betekent volgens ons wel, dat op een andere wijze naar opbrengsten gekeken moet worden. Dat een school resultaten moet bereiken, staat voor ons buiten kijf. We vinden echter wel, dat er een eenzijdige ligt op het realiseren van (cognitieve) opbrengsten. We zijn van mening dat het bij de kwaliteit van het onderwijs gaat om het realiseren van persoonlijke groei bij leerlingen, die past bij hun (aantoonbare) emotionele, sociale en cognitieve mogelijkheden en de wisselwerking die tussen deze mogelijkheden steeds plaatsvindt vanuit de verschillende contexten waarin een jeugdige opgroeit en zich ontwikkelt. De eenzijdige insteek bij het beoordelen van scholen op cognitieve resultaten werkt soms juist belemmerend om de ondersteuningsbehoefte van de leerling centraal te stellen, omdat gemeend wordt dat opbrengstnoodzaak van de school onder druk komt te staan bij een verbreding van de leerlingpopulatie vanwege inclusiever onderwijs.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

- Beoordeel de kwaliteit van de scholen op basis van 'toegevoegde' waarde van onderwijs op de brede ontwikkeling van leerlingen en de tevredenheid van ouders en leerlingen hierover.
- Laat in de beoordeling van scholen ook bijv. kengetallen als 'verwijzingspercentage' een rol spelen, omdat dit iets zegt over de moeite die een school kan hebben om af te stemmen op de ondersteuningsbehoeften.

4. Onderwijs en jeugdhulp/zorg

Op diverse plaatsen komt de aansluiting onderwijs en jeugdhulp/zorg aan de orde. Terecht dat aangegeven wordt, dat deze aansluiting verbetering behoeft. Complex is en blijft, dat de verantwoordelijkheid hiervoor in verschillende gremia ligt. Tevens is complex dat bij de decentralisatie van Jeugdzorg naar de gemeenten direct

een bezuinigingsoperatie werd doorgevoerd. De praktijk laat zien, dat dit besluit op dat moment onverstandig was.

Wij zouden graag zien, dat onderwijs en jeugdhulp/zorg in beleid en financiering meer geïntegreerd worden. Een vergaande integratie zal ervoor zorgen, dat het eenvoudiger is budgetten van onderwijs en jeugdhulp/zorg te combineren, middelen effectiever in te zetten door ontschotting. Voor ouders is er dan ook sprake van één loket voor de brede ontwikkeling van hun kind. Inhoudelijk constateren we met instemming, dat de signalerende functie van de school versterking krijgt. Ook als het gaat om het terugdringen van labelen is er onze instemming. We kunnen ons vinden in de beleidsvoornemens wat betreft de doorbraakgedachte.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

- Neem in overweging om deze vormen van zorg, jeugdhulp en ondersteuning aan leerlingen organisatorisch en daarmee financieel veel meer te integreren. Hierbij denken we aan upgraden van samenwerkingsverbanden passend onderwijs naar samenwerkingsverbanden onderwijs en jeugdhulp. We begrijpen dat dit doordenking vraagt, maar we zijn er wel van overtuigd dat er dan voor verreweg het grootste deel van de leerlingen die èn onderwijsondersteuning èn jeugdhulp nodig hebben sneller geschakeld kan worden. We beseffen dat niet alle vormen van jeugdhulp naar zo'n samenwerkingsverband kan gaan, maar wel een substantieel deel.
- Wat ook zou helpen is als er één ministerie zou zijn voor de Jeugd (t/m 18 jaar; funderend onderwijs). Overweeg om na de volgende verkiezingen een Ministerie Funderend Onderwijs en Jeugdhulp te creëren. Beleidsvorming voor de ontwikkeling van jeugd ligt dan in één ministerie.
- In het speciaal (basis)onderwijs is vanwege de leerlingpopulatie meer inzet van jeugdhulp nodig dan in het reguliere onderwijs. Tegelijk hebben deze onderwijsinstellingen met veel gemeenten te maken en vaak ook met verschillende Jeugdhulpregio's. Daardoor verliezen deze instellingen veel tijd aan allerlei overleg. Geef de speciale (basis)scholen de regie met welke zorgpartner(s) ze willen samenwerken en gemeenten wettelijk te verplichten zorg te dragen voor bekostiging (*Terzijde: dit probleem wordt al een heel eind opgelost als de middelen voor onderwijs en jeugdhulp ontschot en beschikingsvrij beschikbaar zijn binnen SWV'en onderwijs en jeugdhulp; eerste bullit*)
- Binnen het onderwijs ervaren we regelmatig, dat ouders niet altijd gewillig zijn om akkoord te gaan met de inzet van jeugdhulp. Het is de werkelijkheid, dat je hiervoor soms de tijd moet nemen. Maar als het binnen een (met elkaar afgesproken periode) niet lukt, dat moet er door de gemeente wel doorgepaktd worden. Definieer de rol van de gemeente sterker als het gaat om een doorbraak te forceren. (*Terzijde: door het realiseren van SWV'en onderwijs en jeugdhulp/zorg kan dit al voor een deel ondervangen worden; eerste bullit*).
- In de tekst onder 7.17 in de beleidsnota worden andere 'typen' leerlingen genoemd dan in voetnoot 40. Wees consistent in formuleringen en sluit wat dit betreft aan bij de definiëring in voetnoot 40 overal te gebruiken.

5. Basisondersteuning en zorgplicht

5.1 Basisondersteuning

We begrijpen de behoefte om te komen tot een landelijke definiëring van de basisondersteuning. We hebben echter niet helemaal duidelijk wat nu exact bedoeld wordt.

In de stukken wordt gerefereerd aan het referentiekader dat bij de start van passend onderwijs beschikbaar was. De Beleidsnota geeft aan te willen komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning. In dit referentiekader wordt basisondersteuning beschouwd als een optelsom van de basiskwaliteit zoals vastgelegd in het toezichtkader van de inspectie en het niveau van preventieve en licht-curatieve ondersteuning zoals vastgelegd door het SWV.

We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat de bedoelde nieuwe definiëring van basisondersteuning anders is en dat aspecten van de preventieve en licht-curatieve ondersteuning onder de basiskwaliteit gaan vallen. Als dit zo is – en dat is wat ons betreft vanuit de Beleidsnota niet echt duidelijk – ontstaat er inderdaad een scherper onderscheid tussen basisondersteuning en extra ondersteuning. Gevolg hiervan is, dat scholen met de middelen vanuit het SWV beleid kunnen maken op de extra ondersteuning en zich hierin kunnen ontwikkelen. Als deze gedachtengang juist is, kunnen we ons hierin om verschillende redenen in vinden:

- a. Van alle scholen wordt hetzelfde niveau van basisondersteuning verwacht. Dat geeft inderdaad duidelijkheid naar ouders, leraren en opleiding.
- b. De tweedeling in de huidige basisondersteuning vervalst. Deze is ook kunstmatig, omdat er een nauwe verwevenheid is met de huidige basiskwaliteit.
- c. Het palet aan ondersteuning in de basis bepaalt mede de vraag naar extra ondersteuning.
- d. Scholen worden uitgedaagd met de middelen van het SWV zich beleidsrijk en planmatig te ontwikkelen in de extra ondersteuning die de leerlingpopulatie van de school nodig heeft en daarmee naar inclusiever onderwijs op de eigen school.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

Formuleer scherp wat onder de basisondersteuning valt en maak duidelijk hoe zich dit verhoudt tot het genoemde referentiekader (preventieve en licht-curatieve ondersteuning (in de bijlage bij de Beleidsnota is al een aanzet gegeven)

5.2 Betere borging zorgplicht (strakkere zorgplicht)

Een betere borging van de zorgplicht krijgt onze steun.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

In het licht van inclusiever onderwijs: Laat de aanmelding van leerlingen via de basisschool van de keuze van de ouders verlopen. Samen met andere partners kan het onderwijs (school en samenwerkingsverband) met de ouders bepalen of plaatsing op de basisschool mogelijk is. Om ervoor te zorgen dat bijtijds zicht is op een passend onderwijsplek moet uiterlijk 3 maanden voor het bereiken van de leeftijd van 4 jaar de schoolkeuze helder zijn. Overigens bedoelen we hiermee niet om vertraging in processen te krijgen, maar wel om in het perspectief van inclusiever onderwijs de basisschool te positioneren.

6. Beter informatie voor en betrokkenheid van leraar, leerling en ouder

We kunnen ons vinden in de beleidsmaatregelen om de informatie voor en betrokkenheid van leerlingen en ouders te vergroten. Dit geldt ook voor de beleidsvoornemens betreffende het schoolondersteuningsprofiel.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

- We hebben een positieve insteek wat het hoorrecht van leerlingen. Maak wel onderscheid tussen PO en VO en binnen het PO ook tussen de leeftijdsgroep t/m 8 jaar en 8 jaar en ouder.
- Scherp de positie van leerlingen wat betreft hoorrecht aan, als zijn vanuit het primair onderwijs met extra ondersteuningsbehoeften instromen in het voortgezet onderwijs.

7. Beter en meer toezicht

We kunnen ons voorstellen dat hierin winst te behalen is. Dat vraagt echter wel een andere wijze van kijken naar beoordelen van de resultaten van de school.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

- Laat bepaalde kengetallen met een directe relatie tot het ondersteuningsbeleid van de school onderdeel zijn van het toezicht. Voorbeelden: hoeveel kinderen zijn verwezen naar speciale vormen van onderwijs en waarom? Welke beleidsmaatregelen heeft de school naar aanleiding daarvan genomen? Op welke wijze werkt de school met het speciaal onderwijs samen om terugplaatsing te realiseren?
- Creëer een denktank om de overheid te adviseren welke vorm van toezicht en beoordeling van scholen stimulerend en passend is bij de ontwikkeling naar inclusiever onderwijs.

8. Passende opleiding voor passende verwachtingen

Het is een gemiste kans, dat bij de start van passend onderwijs de opleiding van leraren onvoldoende aandacht heeft gekregen. Dit is een urgent punt om op te pakken en kan geen uitstel leiden. Er is aanpassing van het curriculum nodig. Er kan hiervoor gebruikgemaakt worden van een onderzoeksverslag van de NCOJ, getiteld '[Speciale onderwijszorg in het curriculum van de pabo's en de samenwerking met het werkveld](#)'. Zo lang de opleiding niet passend is met wat van leerkrachten verwacht wordt, komt de stip op de horizon van het realiseren van inclusiever onderwijs niet dichterbij.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

- Geef Pabo's en lerarenopleidingen de opdracht om uiterlijk 1 augustus 2022 een curriculum te hebben, dat leraren passend opleidt voor het onderwijs en dat als uitgangspunt heeft: **Leraar inclusief onderwijs**.
- Geef Pabo's en lerarenopleidingen de opdracht om uiterlijk 1 augustus 2022 een plan van aanpak te hebben om studenten die dan in het tweede en derde leerjaar zitten versneld te versterken in hun basiskennis en –vaardigheden.
- In de kamerbrief wordt op pagina 6 onder '14' geschreven dat de scholen een handreiking zullen ontvangen wat van leraren verwacht mag worden. Het is raadzaam deze ook aan SWV'en te versturen.

9. Slanke en doelgerichte organisatie

We kunnen ons vinden in de taakstelling om de organisatie van samenwerkingsverbanden en de processen zo slank en doelgericht mogelijk in te richten. Dit geldt ook voor de uitdaging om de administratieve last vanuit scholen naar SWV'en te verminderen. Aandachtspunt is wel dat beslissingen van een SWV vanuit het oogpunt van doelmatigheid en rechtmatigheid verantwoord kunnen worden.

We plaatsen kanttekeningen bij het afgeven van een TLV voor de hele schoolloopbaan binnen het PO. Ouders zouden hieraan rechten kunnen ontnemen, terugplaatsing worden bemoeilijkt etc., de keuze om het speciaal onderwijs om te vormen tot een specialistisch netwerk wordt belemmerd en het realiseren van inclusiever onderwijs wordt lastiger. Tegelijk is het ook onnodig, dat jaarlijks een verlenging van de TLV moet worden aangevraagd.

Aandachtspunten/verbetersuggesties:

- Handhaaf de mogelijkheid om rond kantelmomenten binnen het primair en speciaal onderwijs (bijv. van groep 2 naar groep 3 en vanuit groep 5 naar groep 6) een TLV met een beperkte geldigheidsduur toe te kennen (uitgezonderd de scherp geformuleerde groep EMB-leerlingen; zie tweede bullit).
- We stellen voor om tot een heldere, landelijke definiëring te komen van EMB-leerlingen. Sinds de start van passend onderwijs circuleren daarover verschillende definities. Dit scheidt onduidelijkheid.
- De administratieve last voor de speciale (basis)scholen kan beperkt worden door de aanvraag van verlenging gepaard te laten gaan met een actueel ontwikkelingsperspectief met een duidelijk advies op basis van een goede evaluatie. Dit hoeft voor de speciale (basis)scholen geen grote belasting te zijn, omdat in de ondersteuningsstructuur van deze scholen geborgd is, dat elk jaar het OP minstens één keer wordt geëvalueerd.

10. Passend onderwijs en financiën

We nemen dit thema niet op vanuit de wens om per definitie meer middelen te krijgen. we doen dit om een eerlijk beeld te schetsen. We geven dit thema aandacht aan de hand van de verschillende subthema's.

10.1 Transparantie over middelen en reserves aanpakken

We kunnen ons vinden de geformuleerde beleidsvoornemens. Toch ervaren we hierin wel knelpunten, ook al was bij Berséba ultimo 31-12-2019 de reservepositie beneden de signaleringswaarde. Het op verschillende momenten indexeren van de bekostigingsbedragen zorgt ervoor, dat er meer middelen lopende een begrotingsjaar beschikbaar komen. Dit geeft een aantoonbaar risico, dat het vermogen van een samenwerkingsverband de signaalwaarde overschrijft.

Aandachtspunten/verbetersuggesties

- Probeer het aantal momenten van indexatie van bekostiging te beperken en meer in de pas te laten lopen met de momenten waarop een begroting wordt vastgesteld.
- Formuleer een richtlijn (mede voor accountants) het surplus aan middelen vanwege bijv indexatie als verplichting naar de scholen op te nemen in de jaarrekening van het SWV. Als dit niet gebeurt, zullen SWV'en de bovenmatige middelen waarschijnlijk voor het eind van een begrotingsjaar overmaken naar de scholen. Er is dan geen sprake van een beleidsrijke inzet van middelen, laat staan van doelmatigheid.

10.2 Meer betrokkenheid en inspraak van leraren bij inzet middelen

In dit beleidsvoornemen kunnen we ons vinden. We zien dit vooral ook in het licht van een beleidsrijke inzet en verantwoording van de ondersteuningsmiddelen, die scholen vanuit het SWV ontvangen.

10.3 Thuiszitters en financiering

Bij de start van passend onderwijs wilden we met elkaar het aantal thuiszitters/vrijstellingen terugbrengen. Dit ondersteunen we van harte. Deze groep jeugdigen – als ze niet ingeschreven waren bij een school – zijn niet meegeteld bij de peildatum in 2011.

Als we met elkaar vinden – en dat is o.i. terecht – dat zo veel mogelijk onderwijs gegeven moet worden, dan dient de overheid wel te beseffen, dat

- juist deze leerlingen een hoge bekostiging vragen om onderwijs geheel of gedeeltelijk mogelijk te maken en dat in de bekostiging hiermee geen rekening is gehouden;
- in het bijzonder bij deze leerlingen intensieve samenwerking nodig is (met bijv. Jeugdhulp).
- er sprake is van een toenemende instroom van kinderen in het speciaal onderwijs (cluster 3/EMB), die bij de start van passend onderwijs vaak een plekje hadden op bijv. een KDC. Ook deze kinderen – die een hoge bekostiging vragen – zijn bij de start van de bekostiging van passend onderwijs niet meegerekend.
- een structurele, beleidsmatige (inhoudelijk maar ook financieel) verbinding tussen expertise van jeugdhulp en onderwijs noodzakelijk is. Dit geldt zeker voor kinderen met een (soms levenslange) mentale, lichamelijke of cognitieve beperking. De verantwoordelijkheid voor passende onderwijsondersteuning ligt bij partners in het maatschappelijke middenveld (=scholen en samenwerkingsverbanden) en de verantwoordelijkheid voor jeugdhulp bij de gemeenten. Deze wijze van organiseren van zorg en onderwijs, die beide noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van jeugdigen, werkt aantoonbaar belemmerend. Niet alleen over passend onderwijs worden in de landelijke politiek stevige discussies gevoerd, maar ook over jeugdhulp, o.a. om een deel van de decentralisatie 2015 terug te draaien.

In voetnoot 40 op pagina 13 van de beleidsnota wordt deze complexe groep leerlingen toegelicht.

Aandachtspunten en verbeter suggesties:

- Herijk de bekostiging van onderwijs nu het meetmoment al bijna 10 jaar achter ons ligt, daarbij rekening houdend met het feit dat juist leerlingen met heel complexe ondersteuningsvragen bij de start van passend onderwijs onvoldoende zijn meegewogen.
- Maak het mogelijk, dat voor EMB-leerlingen (met een TLV voor de hele schoolloopbaan, ook de middelen voor zorg en/of jeugdhulp) voor de hele schoolloopbaan beschikt worden.

10.4 (speciale) scholen en financiering

Op veel plaatsen ontwikkelen SBO-scholen zich tot scholen met een breder profiel, waardoor bijv. ook leerlingen met bekostigingscategorie 1 of 2 passende ondersteuning kunnen krijgen. In veel gevallen wordt de reistijd voor deze jeugdigen daardoor beperkt. Echter, het is niet toegestaan om leerlingen met de genoemde bekostigingscategorieën in te schrijven op een SBO. Samenwerkingsverbanden moeten dan een bypass-regeling

in het leven roepen om deze school wel adequaat te financieren. Als er dan ook nog sprake is van grensverkeer, moeten er ook nog tussen samenwerkingsverbanden afspraken worden gemaakt.

Aandachtspunten/verbetersuggesties:

- Maak het op korte termijn mogelijk, dat elke speciale (basis) school leerlingen met de diverse bekostigingscategorieën kan inschrijven.
- Realiseer op korte termijn wetgeving, waardoor alle vormen van speciaal (basis)onderwijs die nu vallen onder passend onderwijs in één wet worden opgenomen. Met andere woorden: een wet funderend onderwijs/primair onderwijs (incl. speciaal onderwijs) en een wet funderend onderwijs/voorgezet onderwijs (incl. speciaal onderwijs).

10.5 Leerlingen met complexe ondersteuningsvragen

Leerlingen met complexe ondersteuningsvragen hebben deze zowel aan de onderwijskant als aan de zorgkant. Voor inschrijving in het onderwijs is een TLV nodig. Met deze TLV komt gelijk het hele daarbij behorende budget mee, terwijl juist bij deze leerling volledig onderwijs niet altijd / niet structureel mogelijk

Aandachtspunten/verbetersuggestie:

Maak het mogelijk dat leerlingen ingeschreven kunnen worden in het speciaal (basis)onderwijs met een deeltijd-TLV voor dat deel van de week dat onderwijs geboden kan worden, aangevuld met een budget voor jeugdhulp, zodat er een totaalaanpak is voor de ontwikkeling van een jeugdige tijdens de schoolweken.

11. Afsluiting

Onze reactie sluiten we met de afsluitende zin aan het eind van de eerste alinea in de leeswijzer en samenvatting van de beleidsnota: *“Het is duidelijk: passend onderwijs verbeteren we niet alleen (vanuit het onderwijs), maar we zorgen sámen voor passende ondersteuning voor elke leerling.”* Deze zin is cruciaal voor de verdere ontwikkeling naar de stip op de horizon. Daar werken wij graag aan mee!